

EXAMENTRAINING HAVO ENGELS

2027

Drs. H.G.A. Honders

Drs. L.L. Jongejans

Drs. J.H.F. Budding-Derks

Drs. S. van Haaren-van der Ster

L & M
educatief

© Uitgeverij L & M Educatief - Zeist, 2026

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door middel van fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uitleen en/of verhuur met het oogmerk economisch of commercieel voordeel te behalen, is verboden, tenzij hiervoor voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever is verkregen.

Internet heeft een rol gespeeld bij de samenstelling van deze uitgave. Wij hebben daarbij getracht alleen gebruik te maken van rechtenvrij materiaal. Mocht u desondanks van mening zijn dat inbreuk is gemaakt op bij u berustende rechten, dan verzoeken wij u hierover contact met ons op te nemen binnen drie maanden na verschijning van deze uitgave.

Contactgegevens: Uitgeverij L & M Educatief, Slotlaan 210-C, 3701 GT Zeist (redactie), Slotlaan 201, 3701 GD Zeist; e-mailadres: info@examentrainingen.nl; website: www.examentrainingen.nl

Examentraining havo Engels 2027

INHOUD	pagina
Woord vooraf	4
Stappenplannen voor het maken van tweede fase-examens	6
De stappenplannen toegepast	10
Eindexamen vmbo-tl ('instapexamen')	28
Eindexamen havo 2024	58
Herexamen havo 2024	89
Eindexamen havo 2025	124
Herexamen havo 2025	158
Eindexamen havo 2026 (zonder uitwerkingen)	193
Herexamen havo 2026 (zonder uitwerkingen)	219
Uitwerkingen eindexamen vmbo-tl ('instapexamen')	247
Uitwerkingen eindexamen havo 2024	254
Uitwerkingen herexamen havo 2024	263
Uitwerkingen eindexamen havo 2025	272
Uitwerkingen herexamen havo 2025	282
Veelgebruikte formuleringen in meerkeuzevragen	293
Structuurwoorden	297
Scoresleutels	301

Woord vooraf

Met de komst van de tweede fase is behoefte ontstaan aan examentrainingen waarmee leerlingen zich zelfstandig en efficiënt op hun examen kunnen voorbereiden. Met dit als uitgangspunt is deze examentraining samengesteld.

Opzet

In deze examentraining treft u de aan:

- 1) De meest recente havo-examens en – als ‘instapoefening’ – een compleet vmbo-tl-examen, de meeste voorzien van uitwerkingen in het Nederlands, waarbij alle alternatieven – goed en fout – zijn uitgewerkt. ‘Van je fouten leer je’ is een gezegde en wij denken dat dit van toepassing is op deze vorm van uitleg.
- 2) Vocabulaire (‘Woordkennis’), aangeboden in overzichtelijke rijtjes met vertaling. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen woorden die vaak en die weinig voorkomen.
- 3) Stappenplannen voor het maken van alle soorten examenvragen, uitgewerkt aan de hand van voorbeelden.
- 4) Overzichten met formuleringen en structuurwoorden die vaak in meerkeuzevragen voorkomen, gerangschikt naar soort.
- 5) Twee examens zonder woordenlijsten en uitwerkingen: de eind- en herexamens van 2026.

Verantwoording

- ad 1) Deze examens kunnen door de leerling worden gemaakt en aan de hand van de uitleg geheel zelfstandig worden doorgewerkt, waarbij het boek de rol van de docent(e) grotendeels overneemt.
- Voordelen zijn:
- de leerling kan bij het controleren van zijn/haar werk de aandacht richten op de door hem/haar gemaakte fouten, hetgeen bij een klassikale bespreking minder goed mogelijk is;
 - de leerling die tussen verschillende alternatieven twijfelt kan per antwoord nog eens nalezen waarom de verschillende antwoorden goed of fout zijn;
 - de docent(e) kan tijd overhouden voor extra begeleiding van zwakke leerlingen of voor het behandelen van andere stof.

Om leesstrategieën te leren is het goed eerst te oefenen met een niet te moeilijk examen. Daarom is ook een compleet vmbo-gt-examen opgenomen.

Nieuw is de vermelding van de moeilijkheidsgraad van elk eindexamen, zowel per tekst als per vraag.

- ad 2) Het vocabulaire bij de uitgewerkte examens kan worden geleerd als aanvulling op een idioomboek. Hoe meer woorden bekend zijn, des te minder sprake er is van ‘paniekvoetbal’. Het aangebrachte onderscheid tussen belangrijk en minder belangrijk (gecursiveerd) idioom is daarbij een nuttig hulpmiddel.
- ad 3) De stappenplannen brengen structuur aan in het maken van examenvragen. Elke stap wordt toegelicht aan de hand van voorbeeldteksten en -vragen.
- ad 4) Deze handige overzichten helpen de leerling vraagsoorten te herkennen om zo vragen beter te beantwoorden en geven inzicht in de opbouw van een tekst. Het idioom uit de meerkeuzevragen kan worden geleerd. Het biedt de leerling al enig houvast, omdat de vraag dan in elk geval duidelijk is.
- ad 5) Deze examens komen tegemoet aan de behoefte aan examenteksten waarbij geen hulp beschikbaar is. De teksten kunnen ook voor toetsing worden gebruikt.

Wij wensen alle kandidaten veel succes met het eindexamen, en hopen met deze examen-training daarvoor een goede bijdrage geleverd te hebben.

We houden ons aanbevolen voor opmerkingen die tot verbetering van deze uitgave kunnen leiden en staan open voor opbouwende kritiek op onze werkwijze.

Zeist, zomer 2026,
De auteurs

Stappenplannen voor het maken van tweede fase-examens

Vooraf

Het examen is opgebouwd uit verschillende soorten teksten met een verscheidenheid aan vraagvormen. Zo kom je open vragen tegen, die je zo beknopt mogelijk in het Nederlands moet beantwoorden, en gesloten (meerkeuze-) vragen. Bekijk voordat je begint het examen zorgvuldig en deel je tijd goed in, zodat je niet in tijdnood komt.

Aan het eind van het examen wordt een aantal vragen gesteld waarbij je in beperkte tijd een aantal hoofdzaken uit aangeboden teksten moet halen. Dergelijke teksten zijn te herkennen aan een grote hoeveelheid tekst in combinatie met een beperkt aantal vragen. Bepaal vooraf waar deze teksten beginnen. Bewaar deze teksten altijd voor het laatst. De leesstrategie die je nodig hebt om deze vragen doeltreffend te beantwoorden heet scanning (vluchtig doorkijken van een tekst om er een aantal zaken in terug te vinden).

Tijdens je examen mag je een woordenboek gebruiken. Wees echter terughoudend met het opzoeken van woorden omdat het (te) veel tijd kan kosten. Zoek alleen die woorden op die belangrijk zijn voor het volgen van de hoofdlijn van de tekst.

Als je onverhoopt woorden uit de vragen niet kent, zoek deze dan op. Je kunt het zoeken beperken door vooraf het overzicht ‘Veelgebruikte formuleringen in meerkeuzevragen’ goed te bestuderen (zie achter in dit boek).

Voor het beantwoorden van de meeste vragen kun je gebruik maken van de volgende drie stappenplannen.

I Stappenplan voor het maken van meerkeuze- en open vragen

Zie ook het uitgewerkte stappenplan vanaf pagina 10.

- 1 Deel je tijd goed in voordat je met het examen begint, zodat je niet in tijdnood komt.
- 2 Let op boven en onder de hoofdtekst geplaatste teksten, zoals de titel, een inleiding, de naam van de schrijver, een bronvermelding, enz.
- 3 Ga na wat je al over het onderwerp weet, bijvoorbeeld van de televisie, de radio en uit de krant. Door zo je bestaande kennis te gebruiken stel je je optimaal op de tekst in, waardoor je die beter begrijpt.
- 4 Lees eerst de hele tekst door. Onderstreep bij het lezen de woorden of woordgroepen die je belangrijk lijken. Op deze manier lees je geconcentreerder.
- 5 Raak niet in paniek als je een woord niet kent. Hetzelfde begrip kan verderop in de alinea of tekst – eventueel met andere woorden – opnieuw worden gebruikt en is dan soms beter te begrijpen. De hoofdzaak van de tekst is je toch wel duidelijk. Probeer daarom de betekenis van een onbekend woord af te leiden uit de context.

Ook is de betekenis vaak te raden. De volgende stappen kunnen je daarbij helpen:

- a) Welke woordsoort is het? (een zelfstandig naamwoord, een werkwoord, enz.)
- b) Heeft het woord bekende voor- of achtervoegsels?
(Zoals un, il, ir, die niet betekenen, in unreasonable en illegitimate.)
- c) Lijkt het woord op iets wat je kent uit een andere taal?
(Zo lijkt bijvoorbeeld 'language' op het Franse 'langue'.)
- d) Staan er eerder of verderop in de tekst misschien aanwijzingen die je kunnen helpen de betekenis van het woord te raden? (Lees de tekst nog eens door!)
Soms wordt gevraagd per alinea aan te geven wat de hoofdzaak is en er tussenkopjes of (bij een interview) de gestelde vragen bij te zoeken; sla in dat geval stap 5 over.

- 6 Lees daarna alinea na alinea door aan de hand van de examenvragen.
- 7 Let extra op de eerste en laatste zin van de alinea's. In deze zinnen staat vaak belangrijke informatie.
- 8 Bedenk bij het beantwoorden van sommige vragen dat de laatste zinnen van de voorafgaande alinea of de eerste zinnen van de volgende alinea een aanwijzing kunnen bevatten.
- 9 Let op de functie van scharnierwoorden, zoals but, although, because, enz.
Dergelijke woorden duiden op een tegenstelling, een oorzaak, een reden, enz.
- 10 Ga bij het beantwoorden van de meerkeuzevragen bij elke vraag na in welk gedeelte van de tekst het antwoord te vinden is en markeer dit gedeelte of noteer de regelnummers.
- 11 Probeer eerst zelf het antwoord op een meerkeuzevraag te formuleren, voordat je naar de alternatieven kijkt.
- 12 Kijk daarna naar de gegeven antwoorden en kies het alternatief dat het meest overeenkomt met je eigen antwoord.
Schrik niet als je een aantal meerkeuzevragen achter elkaar met dezelfde letter hebt beantwoord. Dit kan gebeuren omdat de volgorde van de antwoorden willekeurig is.
- 13 Beantwoord een open vraag kort en bondig in het Nederlands. Lees de vraag en je antwoord daarna nog eens door om te controleren of je inderdaad antwoord op de vraag hebt gegeven.
Beperk je antwoord tot datgene wat wordt gevraagd. Worden er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd, en je geeft er meer, dan worden alleen de eerste twee beoordeeld. Hetzelfde geldt wanneer er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd. Geef je meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste in de beoordeling betrokken.
- 14 Als je na afloop genoeg tijd over hebt, lees dan de vragen en de door jou gegeven antwoorden nog eens door. Ze moeten een redelijke afspiegeling vormen van de inhoud van de tekst. Als dit niet het geval is, kan het zijn dat je een aantal vragen niet goed hebt beantwoord.

👁 *Eye opener bij tekst 6*

Voor een goed begrip van deze tekst volgt hieronder een korte inleiding in het Nederlands.

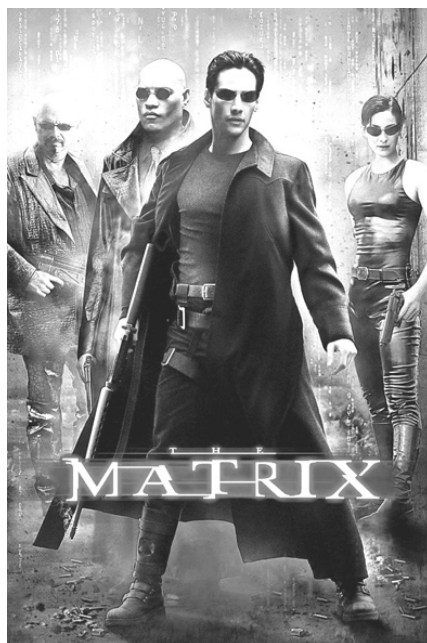
De film *The Matrix* uit 1999 was bij de release revolutionair door zijn baanbrekende effecten. Critici, waaronder journalist Brian Raftery, stellen dat de film ruim twintig jaar later nog steeds relevant is. De centrale thema's komen angstaanjagend dicht bij onze huidige samenleving.

Toen de film in 1999 uitkwam, heerste er wereldwijd een mix van opwinding en angst. Het nieuwe millennium stond voor de deur en de dreiging van de millenniumbug (Y2K) zorgde voor massale onzekerheid. Zou onze technologie het begeven? In deze gespannen sfeer stelde *The Matrix* perfect getimed de fundamentele vraag: hoe weet je wat echt is?

Deze vraag is vandaag de dag actueler dan ooit. Niet alleen door de opkomst van kunstmatige intelligentie (AI) en deepfakes, maar ook doordat politici en machtige organisaties steeds meer ons wereldbeeld en onze kijk op de waarheid willen bepalen. De tekst vraagt zich af of wij, net als Neo in de film, niet gevangen zitten in een (zelf)gemaakte realiteit.

De diepere nalatenschap van *The Matrix* is dan ook een waarschuwing: we lijken steeds meer in onze eigen digitale bubbels te (willen) leven, omringd door misinformatie.

Wie is bereid om de waarheid onder ogen te zien, zelfs als die pijnlijk is?

The Matrix: is this really happening?

by Brian Raftery

- 1 It was early 1999, and people were
freaking out about the future. A new
millennium was on the way, carrying
with it the promise – or threat – of
5 massive change. Would the next
century guide us toward a tech-
enabled utopia? Or, as some feared,
would it plunge the world into a full-
on apocalypse? These were strange
10 days, marked by equal parts anxiety and anticipation. Which made it the
perfect moment for a sleek, cerebral movie called The Matrix.
- 2 Created by a pair of mostly unknown filmmakers (Lana and Lilly
Wachowski), and headlined by a commercially iffy star (Keanu Reeves),
the \$60m cyber-thriller became an instant hit. Some viewers were sucked
15 in by the film's mind-melting storyline – about a hacker named Neo who
discovers that mankind is enslaved in a computer-made simulation.
Others were simply turned on by the film's *whoa*-inducing fight scenes. By
the end of 1999, it was clear that The Matrix was The One: the first true
digital-era blockbuster, one that foretold the ways technology would
20 reshape not only filmmaking, but also our daily lives, both for better and
for worse.
- 3 The pop-cultural impact of the film was clear within months of its release.
The Wachowskis had incorporated new digital effects that let characters
freeze in mid-air, or dodge hails of gunfire, while cameras circled the
25 action in a near-360-degree swirl. As a result, The Matrix didn't quite look
like any movie that had come before, and its slowed-down, hyper-detailed
visual style was soon being satirised and adapted by other filmmakers.
Not since 1977, when Star Wars was released, had a movie so quickly
rebooted the look and feel of mainstream moviemaking.
- 4 30 But these were all surface-level aftershocks. The deeper legacy of The
Matrix wouldn't be revealed for years. A DVD release broke sales records
at the time, allowing for multiple repeat viewings. But it was the internet
that really let Matrix fans go down the rabbit hole. The Wachowskis' script
had been kicking around since the mid-90s, a time when the mainstream
35 web was in its infancy. But by 1999, millions of Americans were chatting,
ranting, and shopping online. At the same time, the spectre of a possibly
destructive "millennium bug" hung over everything.

- 5 It was a tense, transformative period – one that was encapsulated by The Matrix. If you were suspicious of all this new technology, the film served
40 as a cautionary tale about our devices overpowering our lives. But if you were already very online, The Matrix was proof that the internet was full of possibility – and that if things went bad, people had the power to rise up and reclaim their own humanity.
- 6 These were big ideas and they led to big conversations, many of which
45 percolated online, where debates and deep-dives carried on day and night, and around the globe. Some of the questions moviegoers were asking at the time: “Are we being controlled by our computers?” “If The Matrix is real, what can you do about it?” Also, “where can I get some of those cool Matrix sunglasses?” The Wachowskis had made a film that
50 seemed to speak directly to the internet, and the internet couldn’t stop speaking back.
- 7 Neo and his partner, Trinity (played by Carrie-Anne Moss), treat each other with a level of mutual respect that’s rarely seen in male-female big-screen relationships, even to this day. And they work alongside a
55 multi-gender, multi-racial team of rebels. 21 its grim shoot-’em-up scenes and killer machines, The Matrix is a deeply hopeful film: one that pushes the value of caring for one another, and the freedom that comes from defining who you really are.
- 8 Still, the ultimate sign of The Matrix’s ongoing importance, as well as its
60 predictive powers, is the fact that, more than two decades after its release, it’s becoming harder to tell if we’re living with The Matrix, or within it. The internet has become so overloaded with 22, it’s now possible for everyone to generate their own immersive reality (or realities). You can now opt in to whatever set of facts you like, knowing your beliefs
65 – no matter how damaged, or even dangerous – will be supported by a vast digital machine, one more terrifying than anything the Wachowskis could have imagined.
- 9 It’s a grim situation, one that undercuts the message of hope that was hardwired into The Matrix. Perhaps we’ll get a brighter glimpse of our next
70 future this month, when The Matrix Resurrections arrives in cinemas. But no matter where Neo and Trinity go next, the message of the original landmark film will continue to ring truer than ever: we’re all increasingly stuck in our own versions of The Matrix – but we still have the power to rage against the machines and free ourselves.

theguardian.com, 2021

Z.o.z.

- 1p 15 What is said about The Matrix in paragraph 1?
A Film lovers looked forward to it eagerly.
B It aimed to capture the mood of the time.
C It depicted the transition to another era.
D The timing of its release was spot on.
- 1p 16 What is true about The Matrix, according to paragraph 2?
A It had a plot that struck a chord with gamers.
B It introduced a spectacular way of depicting action.
C It propelled the careers of both cast and crew.
D It was entertaining despite its lack of substance.
- 1p 17 Wat is de overeenkomst tussen Star Wars en The Matrix volgens alinea 3?
Geef antwoord in het Nederlands.
- ‘The Wachowskis had incorporated new digital effects’ (alinea 3)
- 1p 18 In welke alinea **verderop in de tekst** wordt een ander vooruitstrevend aspect van de film genoemd?
Noteer het nummer van deze alinea.
- 1p 19 What becomes clear about The Matrix from paragraphs 4-5?
A It confirmed a number of conspiracy theories.
B It showed how the virtual world has changed reality.
C It sped up the development of digital machines in our homes.
D It spoke to different groups of people on many levels.
- ‘These were big ideas and they led to big conversations’ (alinea 6)
- 1p 20 Welke zin **verderop in de tekst** relateert het idee dat het de fans van de film om diepgaande zaken ging?
Citeer de eerste twee woorden van deze zin.
- 1p 21 Which of the following fits the gap in paragraph 7?
A At the expense of
B In line with
C In spite of
D On account of
- 1p 22 Which of the following fits the gap in paragraph 8?
A academic debate and theory
B commerce and advertisements
C misinformation and misdirection
D trivial content and distractions

Woordkennis bij tekst 6

In de woordenlijsten is onderscheid gemaakt tussen belangrijke woorden waarvan het nuttig is ze te kennen, en minder belangrijke woorden. De laatste zijn gecursiveerd.

Oefening

Bedek de linkerkolom. Zoek in de tekst de vertalingen van de woorden in de rechterkolom.

1	<i>early 1999</i>	<i>begin 1999 (men maakte zich toen grote zorgen over een digitale wereldramp: computersystemen zouden bij de komst van het nieuwe millennium volledig op hol slaan door de 'millennium bug', wat overigens niet gebeurde)</i>
2	to freak out	uit je dak gaan; (hier:) in paniek raken, flippen
7	utopia	volmaakte samenleving, utopie
11	sleek	stijlvol, gestroomlijnd
	cerebral	intellectueel, verstandelijk
13	iffy	twijfelachtig
15	<i>mind-melting</i>	<i>overweldigend, verbijsterend</i>
17	<i>whoa-inducing</i>	<i>verbluffend</i>
19	blockbuster	kaskraker
23	to incorporate	verwerken
29	to reboot	opnieuw vormgeven, vernieuwen
30	legacy	nalatenschap, blijvende invloed
33	<i>to go down the rabbit hole</i>	<i>in een verwarrende situatie belanden; (hier:) er steeds dieper in duiken</i>
36	to rant	tekeergaan, fel klagen
38	to encapsulate	(hier:) goed weergeven, typeren
40	cautionary	waarschuwend
45	to percolate	langzaam doordringen, binnensijpelen
	deep-dive	diepgaande analyse
63	immersive	meeslepend
64	to opt in to	kiezen voor, gaan voor
66	vast	gigantisch
68	to undercut	ondermijnen
69	to hardwire into	inbouwen, diep verankeren
72	landmark	baanbrekend, beeldbepalend, belangrijke mijlpaal
73	to rage against	zich verzetten tegen

Antwoordblad bij eindexamen havo 2025

Instructie

Meerkeuzevraag: omcirkel het goede antwoord (zie voorbeeld 1 hiernaast).
Fout gemaakt? Kruis je eerste antwoord door en omcirkel een ander (voorbeeld 2).
Wéér niet goed? Kruis dan ook dat antwoord door en omcirkel een ander. Is dat antwoord al doorgekruist, zet dan de letter van je keuze vóór het vraagnummer (voorbeeld 3).

Open vraag: schrijf je antwoord in de brede kolom "open vragen".

(1)

1	A	B	☒	D
---	---	---	----------------------------------	---

(2)

1	☒	B	☒	D
---	----------------------------------	---	----------------------------------	---

(3) **C**

1	☒	B	☒	D
---	----------------------------------	---	----------------------------------	---

Meerkeuzevragen

1	A	B	C	D		
2		Open vraag				
3	A	B	C	D		
4	A	B	C	D		
5		Open vraag				
6	A	B	C	D		
7	A	B	C	D	E	
8	A	B	C			
9	A	B	C			
10		Open vraag				
11	A	B	C	D		
12	A	B	C	D		
13		Open vraag				
14	A	B	C	D	E	
15	A	B	C	D		
16	A	B	C	D		
17		Open vraag				
18		Open vraag				
19	A	B	C	D		
20		Open vraag				
21	A	B	C	D		

22	A	B	C	D		
23	A	B	C	D	E	
24	A	B	C	D		
25	A	B	C	D		
26	A	B	C	D		
27	A	B	C	D		
28		Open vraag				
29	A	B	C	D	E	
30		Open vraag				
31	A	B	C	D		
32	A	B	C	D		
33	A	B	C	D		
34		Open vraag				
35	A	B	C	D		
36		Open vraag				
37	A	B	C	D		
38	A	B	C			
39		Open vraag				
40	A	B	C			
41		Open vraag				
42		Open vraag				

Voor het beantwoorden van de open vragen kun je gebruik maken van de voorgedrukte antwoordbladen op de volgende pagina's.

Open vragen

2	1
	2
	3
	4
5	1
	2
	3
10	1
	2
	3
	4
13	1
	2
	3
	4
	5
	6
17	
18	
20	

Uitwerkingen eindexamen havo 2025

Bij elke tekst en vraag is de moeilijkheidsgraad aangegeven op basis van de Cito-scores, waarbij 1, 2 en 3 sterren wil zeggen dat respectievelijk 80-100%, 50-80% en minder dan 50% van de kandidaten het antwoord goed had. Zie ook de toelichting aan het eind van dit hoofdstuk.

In deze uitwerkingen zijn citaten uit de tekst tussen aanhalingstekens geplaatst. Vertaalde passages uit vragen en antwoorden zijn gecursiveerd. Bij open vragen tref je de tekst aan uit het correctiemodel, gevolgd door een toelichting.

Dit examen bestaat uit 12 teksten en 42 vragen. Je kunt er maximaal 50 scorepunten voor behalen: per meerkeuze(-invul)vraag 1 punt. Bij een aantal andere vragen kun je meer dan 1 punt scoren. In de scoresleutel achter in dit boek lees je af welk cijfer je hebt behaald bij een bepaald aantal punten.

Tekst 1 London's first plastic-free takeaway business ☆

- 1 A Volgens alinea's 1 en 2 is het bedrijfsmodel van DabbaDrop *ontstaan uit het besef hoeveel impact afhaalmaaltijden op het milieu hebben*. Alinea 1 laat zien dat oprichter Anshu Ahuja ooit zelf afhaalmaaltijden bestelde, zij het met een flink schuldgevoel (r. 4: 'guilt'). Later besloot ze deze maaltijden op een milieuvriendelijke manier aan te bieden. Zie 'plastic-free', 'emissions-free', 'compostable' en 'paper bags' (regels 12-15).
- ⊖ Uit alinea's 1 en 2 valt over Ahuja's bedrijfsmodel niet af te leiden dat dit (B) *een slim op de markt gebrachte versie is van gewone afhaalmaaltijden*, (C) *het resultaat is van consumentenvraag naar groenere afhaalmaaltijden*, of (D) *voortgekomen is uit gezondheidszorgen over afhaalmaaltijden*. ☆☆
- 2 *Maximumscore 2 punten*
- 1) Niet. Het is inderdaad zo dat het bedrijf 'has expanded rapidly' (r. 26), maar er wordt nergens een verband gelegd tussen de grote vraag en beperkte menukeuzes.
 - 2) Wel. Zie regel 22: 'its own fleet of cyclists'.
 - 3) Wel. Dit blijkt uit 'We also try ... for example.' (r. 19-21). Met schil en al dus.
 - 4) Niet. Er is geen sprake van een ophaalservice voor afval om dit te composteren. Het bedrijf composteert alleen het eigen restafval (r. 21).
- Punten: Bij vier goed 2 punten; bij drie goed 1 punt; bij twee of minder goed 0 punten. ☆
- 3 C Dat het milieuvriendelijke bedrijfsconcept *zich absoluut uitbetaalt*, blijkt uit de snelle groei (r. 26: 'expanded rapidly') van het bedrijf, dankzij een 'growing audience' (r. 28) van milieubewuste klanten.
- ⊖ Op deze plek blijkt uit de context dat de duurzame bedrijfsaanpak aanslaat en niet dat (A) *goed eten goedkoop kan zijn*, (B) *je waar voor je geld krijgt*, of (D) *je het winst kunt noemen*. ☆☆

- 5) Wel. Het succes van de Stapletons blijkt uit het feit dat zij zo vaak promotie maken en prijzen winnen, dat de verteller gekscherend zegt dat wie dat steeds wil vieren nog in the Priory zou belanden (r. 38-41: 'It was ... the Priory.') [The Priory (Hospital) is een beroemd ziekenhuis in Londen voor de behandeling van psychische klachten en verslaving.]
- 6) Niet. Christine laat nergens blijken trots te zijn op de prestaties van haar man.
Punten: Bij zes goed 3 punten; bij vijf goed 2 punten; bij vier goed 1 punt; bij drie of minder goed 0 punten. ☆☆

- 14 Deze vraag is vervallen. Je krijgt er daarom altijd een scorepunt voor. Het oorspronkelijk bedoelde antwoord was E. De reden dat de vraag verviel kan zijn dat Damiens opmerkingen vooral grappig of ironisch zijn bedoeld. Dat hij zijn zuster ermee wil *plagen* wordt niet overtuigend duidelijk.

Tekst 6 The Matrix: is this really happening? ☆☆☆

- 15 **D** Alinea 1 maakt duidelijk dat *The Matrix op het perfecte moment uitkwam*. Het gevoel van spanning en verwachting (r. 10: 'anxiety and anticipation') vanwege de overgang naar het nieuwe millennium vormde 'the perfect moment ... *The Matrix*' (r. 10-11).
- ⊗ Over de film wordt in alinea 1 nergens gezegd dat (A) *filmliefhebbers er reikhalzend naar uitkeken*, (B) *de film tot doel had de stemming van die tijd vast te leggen*, of dat (C) *de film de overgang naar een ander tijdperk liet zien*. ☆☆
- 16 **B** Alinea 2 laat zien dat de film *een spectaculaire nieuwe manier introduceerde om actiescènes in beeld te brengen*, zoals de verbluffende vechtscènes (r. 17: 'whoa-inducing' = verbluffend, waarvan je 'wow' zegt).
- ⊗ Uit alinea 2 blijkt nergens dat de film (A) *een verhaallijn had die gamers aansprak*, (C) *de carrières bevorderde van zowel cast als crew*, of (D) *vermakelijk was ondanks het gebrek aan inhoud*. ☆
- 17 *Maximumscore 1 punt*
Een antwoord met de volgende strekking is juist:
- 'beide films zorgden voor (visuele) vernieuwing/verandering (op het gebied van filmmaken)'.
- Ook goed is: 'beide films hadden grote invloed (op latere films)'; of: 'de stijl die ze bij beide films gebruikten, werd overgenomen (in latere films)'.
- Toelichting: *Star Wars* en *The Matrix* 'rebooted the look and feel of mainstream movie-making' (r. 29; 'rebooted' = (hier:) een nieuwe norm zetten voor).
- Opmerking: Wat tussen haakjes staat, mag je weglaten. ☆☆☆
- 18 *Maximumscore 1 punt*
- (alinea) 7.
- Toelichting: Het wederzijdse respect (r. 53: 'mutual' = wederzijds) tussen Neo en Trinity was destijds vernieuwend. En was (en is) op deze manier in andere films maar weinig te zien. Zie: 'rarely seen ... to this day' (r. 53-54).

In veel actiefilm uit de jaren negentig was de vrouw degene die gered moest worden. In *The Matrix* is Trinity minstens zo bekwaam als Neo. Hun relatie is gebaseerd op wederzijds respect, niet op machtsverschil. Voor veel bioscoopbezoekers was *The Matrix* ook de eerste blockbuster die vragen opriep als: wat is werkelijkheid, leven we misschien in een simulatie, kun je je zintuigen wel vertrouwen? ☆☆☆

- 19 D Uit alinea's 4 en 5 wordt duidelijk dat de film *op veel niveaus verschillende groepen mensen aansprak*. De film bevatte een boodschap voor degenen die 'suspicious' (r. 39) stonden ten opzichte van nieuwe technologie, maar richtte zich ook tot degenen die 'already very online' (r. 41) waren en al sterk in een dergelijke wereld leefden.
- ☹ Het wordt niet duidelijk in alinea's 4 en 5 dat *The Matrix* (A) *een aantal complottheorieën bevestigde*, (B) *liet zien hoe de virtuele wereld de realiteit heeft veranderd*, of (C) *de opmars van digitale machines in onze huizen versnelde*. ☆☆☆
- 20 *Maximumscore 1*
- 'Also, 'where' (regel 48).
- Toelichting: Dat het niet álle fans ging om diepgaande zaken blijkt uit de opmerking dat sommigen op internet vroegen hoe ze aan zo'n trendy Matrix-zonnebril konden komen. Opmerking: Zonder aanhalingsteken voor *where* levert je antwoord ook een punt op. ☆☆☆
- 21 C Een structuurwoord markeert het verband tussen verschillende tekstfragmenten. *Ondanks* geeft een tegenstelling aan: *ondanks* het geweld is *The Matrix* 'deeply hopeful' (r. 56).
- ☹ De tegenstelling in deze context gaat niet samen met (A) *Ten koste van*, (B) *In lijn met*, of (D) *Door*. Het hoopvolle van de film gaat immers niet *ten koste van* het geweld, ligt er niet *mee in lijn*, en komt er niet *door* tot stand. ☆☆☆
- 22 C Regels 61-62 stellen de vraag of we ons misschien al bevinden in de nachtmerrie van *The Matrix*. Online kan iedereen zijn eigen 'immersive reality' genereren, zodat 'damaged, or even dangerous' (r. 65) ideeën op angstaanjagende manier (r. 66: 'terrifying') digitaal worden gevoed. Dus past hier *misinformatie en misleiding*.
- ☹ Er wordt voorbijgegaan aan de echte digitale dreiging die nepnieuws en nepfeiten vormen bij een keuze voor (A) *academische discussie en theorie*, (B) *handel en reclame*, of (D) *triviale inhoud en afleidingen*. ☆☆☆

Tekst 7 Hydroelectric dams and big cats ☆☆☆

- 23 D Waterkrachtcentrales worden gezien als duurzame energiebronnen. Maar de aanleg leidt volgens regels 7-10 tot ontbossing en daardoor tot klimaatverandering. Dat is *ironisch*: een duurzame energiebron blijkt juist schadelijk te zijn voor natuur en klimaat.
- ☹ De gedachte dat waterkrachtcentrales tegen alle verwachting in milieuonvriendelijk zijn, wordt niet duidelijk bij een keus voor (A) *Het is toeval*, (B) *Het is verre van zeker*, (C) *Dat is precies de reden*, of (E) *Het is irrelevant vanwege*. ☆☆☆
- 24 D In alinea's 1 en 2 wordt van dammen voor waterkrachtcentrales gezegd dat ze *grote katachtigen uit hun leefgebied verdrijven*. Alinea 1 noemt 'forest loss' (r. 7-8) en 'deforestation' (r. 10) als oorzaken van hun 'habitat loss' (= verlies van leefgebied; r. 6).

- 40 B Alinea 4 geeft een uitwijding op de aanpak die in alinea 3 wordt aanbevolen. Die aanpak is al je snoep in één keer opeten (r. 17: 'feasting on sweets'). Tandarts Chris Kammer is ook voorstander van zo'n 'one-and-done approach' (r. 20-21). Zijn plan: (r. 21-22: 'a Halloween candy buyback program'): één keer lekker snoepen en dan het overige snoep verkopen op één van zijn '2,400 buyback sites' (r. 25).
- ⊗ Alinea 4 heeft niet als doel om (A) de aanpak die in alinea 3 wordt aanbevolen te verduidelijken, of (C) de aanpak die in alinea 3 wordt aanbevolen te bewijzen. ☆

Tekst 12 Football match? We can predict the outcome!

41 *Maximumscore 1 punt*

- (Ja,) 'The (future) success of the sport'.

Toelichting: In de laatste alinea doet Taha Yasseri voorstellen om voetbalwedstrijden minder voorspelbaar te maken. Ze noemt in regels 62-65 maatregelen zoals het reguleren van clubinkomsten, clubuitgaven en spelerssalarissen, en eventueel het invoeren van salarismaxima. ☆☆☆

42 *Maximumscore 1 punt*

- Nee.

Toelichting: 'Matchfixing' waarbij spelers de uitslag beïnvloeden komt niet ter sprake. ☆☆

Eindcijfer

In de scoresleutel achter in dit boek kun je aflezen welk cijfer je hebt behaald bij een bepaald aantal punten.

Goedscore

Het Cito publiceert jaarlijks voor de eindexamens een toets- en itemanalyse (TIA) op cito.nl. De gepubliceerde P-waarde (goedscore) laat zien hoeveel procent van de kandidaten een bepaalde examenvraag goed beantwoordde. De waarde is een goede indicatie van de moeilijkheidsgraad van een vraag, tekst en examen. Voor dit examen bedroeg de gemiddelde goedscore 62 %.

Veelgebruikte formuleringen in meerkeuzevragen

Om tekstbegrip te toetsen wordt gebruik gemaakt van een aantal vraagsoorten, die globaal kunnen worden ingedeeld in vier categorieën.

Hieronder staat een aantal veelgebruikte vraagzinnen zodanig ingedeeld dat je kunt zien of deze vragen naar een *conclusie*, *hoofdzaak*, *verband*, *mening* of *toonsetting*.

Zorg dat je deze formuleringen kent. Als je een bepaald type vraag kunt herkennen ben je al een stuk dichterbij de juiste beantwoording ervan.

I FORMULERINGEN DIE NAAR EEN CONCLUSIE VRAGEN

aim

What is the writer's *aim* in ...?

Wat is de bedoeling van de schrijver in ...?

amount to

What does ... *amount to*?

Waar komt ... op neer?

to appear

What *appears to be* the author's purpose in paragraph 10?

Wat wil de schrijver kennelijk zeggen in alinea 10?

to conclude

What does the writer *conclude* with regard to ...?

Tot welke conclusie komt de schrijver met betrekking tot ...?

conclusion

What *conclusion* does the writer reach in ...?

Tot welke conclusie komt de schrijver in ...?

final judgement

What is the writer's *final judgement* about ...?

Wat is het eindoordeel van de schrijver over ...?

to imply

What answer is *implied* in paragraph 5?

Welk antwoord blijkt uit alinea 5?

implication

What *implication* is used by the author in paragraph ...?

Welke (stilzwijgende) gevolgtrekking geeft de schrijver in alinea ...?

to lead up to

What conclusion does this *lead up to*?

Tot welke conclusie leidt dit?

Structuurwoorden

De volgende woorden zijn belangrijk omdat ze de structuur van een tekst weergeven. Zowel bij traditionele meerkeuzevragen als bij meerkeuze-invulvragen zijn deze woorden van groot belang.

Let op deze woorden bij het beantwoorden van de vragen en zorg ervoor dat je *niet* meer hoeft na te denken over de betekenis.

REDEN/OORZAAK

as	omdat, daar	<i>As</i> you are here, we can discuss the matter.
because	omdat	I couldn't do my work properly <i>because</i> you were too late.
for	want	They could hardly see a thing, <i>for</i> it was almost midnight.
since	omdat, immers	Traffic noise is a problem here, <i>since</i> these houses are situated close to the motorway.

TEGENSTELLING

although	hoewel, ofschoon	<i>Although</i> he was late, he could watch his favourite programme.
all the same	toch, niettemin	It was raining; <i>all the same</i> we went out.
but	maar	This car is very old, <i>but</i> it still runs well.
even so	toch, desondanks	This could result in some difficulties. <i>Even so</i> , there's no need to worry too much.
even though	ook al, zelfs al	He didn't wear a raincoat, <i>even though</i> it was raining.
however	echter, evenwel	Women do not mind losing a game. For men, <i>however</i> , it seems to matter a great deal.
by contrast	daarentegen	Their old car had been small and slow, <i>by contrast</i> the new one was big and fast.

Scoresleutels (vervolg)

punten	2025 I	2025 II	2026 I	2026 II	punten	2025 I	2025 II	2026 I	2026 II
50	10	–	10	–	27	6,3	6,5	6,3	6,5
49	9,9	–	9,9	–	26	6,1	6,3	6,1	6,3
48	9,8	10	9,8	10	25	5,9	6,1	5,9	6,1
47	9,7	9,9	9,7	9,9	24	5,7	5,9	5,7	5,9
46	9,6	9,8	9,6	9,8	23	5,5	5,7	5,5	5,7
45	9,5	9,7	9,5	9,7	22	5,4	5,5	5,4	5,5
44	9,3	9,6	9,3	9,6	21	5,2	5,3	5,2	5,3
43	9,1	9,5	9,1	9,5	20	5	5,2	5	5,2
42	9	9,3	9	9,3	19	4,8	5	4,8	5
41	8,8	9,1	8,8	9,1	18	4,6	4,8	4,6	4,8
40	8,6	8,9	8,6	8,9	17	4,5	4,6	4,5	4,6
39	8,4	8,7	8,4	8,7	16	4,3	4,4	4,3	4,4
38	8,2	8,5	8,2	8,5	15	4,1	4,2	4,1	4,2
37	8,1	8,3	8,1	8,3	14	3,9	4	3,9	4
36	7,9	8,2	7,9	8,2	13	3,7	3,8	3,7	3,8
35	7,7	8	7,7	8	12	3,6	3,7	3,6	3,7
34	7,5	7,8	7,5	7,8	11	3,4	3,5	3,4	3,5
33	7,3	7,6	7,3	7,6	10	3,2	3,3	3,2	3,3
32	7,2	7,4	7,2	7,4	9	3	3,1	3	3,1
31	7	7,2	7	7,2	8	2,8	2,9	2,8	2,9
30	6,8	7	6,8	7	7	2,7	2,7	2,7	2,7
29	6,6	6,8	6,6	6,8	6	2,5	2,5	2,5	2,5
28	6,4	6,7	6,4	6,7	5	2,3	2,3	2,3	2,3

Toelichting

Voor elke goed beantwoorde meerkeuzevraag(-invul)vraag krijg je 1 punt en voor elke open vraag maximaal het bij de vraag vermelde aantal. Afhankelijk van het examen kun je ten hoogste 45-50 punten behalen. Om je cijfer te bepalen zoek je je score op in de kolom ‘punten’. Het cijfer lees je vervolgens af in de kolom van het betreffende examen.